

Het thema van de excursie van de voorjaarsbijeenkomst van de KNBV hield ten nauwste verband met de bosgebruiksplanning en het daarop gerichte beheer. Gedemonstreerd is de grote speelruimte die voor het bosbeheer aanwezig kan zijn bij het realiseren van lange termijn doelen en de bosbeelden die daarbij kunnen ontstaan. Tevens werden in globale termen de bedrijfsresultaten, gerelateerd aan doelstelling en beheer, gegeven. Door middel van een enquête werd tenslotte nagegaan hoe de verscheidene bosbeheeren werden gewaardeerd. In het kort volgt hieronder het verslag van de excursie.

De excursieobjecten waren vier bosbedrijven, te weten „Oranje Nassau's Oord”, beheerd door ’t Schoutenhuis”; „De Dorschkamp”, beheerd door mede-eigenaar jhr. H. L. A. Feith; „De Oostereng”, beheerd door het Staatsbosbeheer en „Het Bennekomse Bos”, beheerd door de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten.

De bosbouwkundige uitgangssituatie was voor deze vier objecten gelijk en is te omschrijven als een door plaggenwinning gedegradeerd wintereiken/berken/beukenbos, bestaande uit een min of meer open strubbenvegetatie met een arme bosvegetatie, afgewisseld met heide. De bodem is overwegend holtpodzol, in meerdere of mindere mate verarmd. De groeiplaats is geschikt voor de meeste naaldhoutsoorten en voor wintereik, berk en beuk. Op de drogere groeiplaatsen vallen lariks en beuk af. Vanaf het midden van de vorige eeuw zijn de toen aanwezige bos-, strubben- en heidebegroeiingen omgezet in opgaand, meer productief, bos. Met uitzondering van de directe omgeving van de woonhuizen was het doel van deze „ontginning” een verhoging van de produktiviteit van de gronden. Dit hield verband met de toen toenemende vraag naar hout. In de directe omgeving van de woonhuizen werden parkachtige beplantingen aangelegd, zoals nu nog te zien is bij het huis „Oranje Nassau's Oord” en „Ital” (oude huis Oostereng). Na de Tweede Wereldoorlog is een duidelijke differentiatie in doelstelling tot stand gekomen en deze werkt tot de dag van vandaag door. In ongeveer 30 jaar heeft dit geleid tot differentiatie in bosbeheer, produktiviteit, bedrijfsresultaten, bosbeelden en belevingswaarde.

De doelstellingen van de vier objecten kan als volgt in algemene termen worden omschreven:

„Oranje Nassau's Oord”

Tegen de laagst mogelijke kosten een zo hoog mogelijke produktiviteit en positieve bedrijfsresultaten met behoud van afwisseling van bosbeelden. Deze doelstelling geldt niet voor het parkgedeelte, waar de doelstelling luidt: „verzorgd wandelgebied voor het ziekenhuis”. Het excursieobject heeft alleen betrekking op het bosbedrijf zonder het park.

„De Dorschkamp”

Tegen de laagst mogelijke kosten instandhouding van het bos met landgoedkarakter en met een veelzijdige functie, waarbij het accent op de houtproduktie ligt.

„De Oostereng”

Het duurzaam in stand houden, herstellen en/of ontwikkelen van het cultuurlandschap op een zodanige wijze dat daarin natuurlijke en/of halfnatuurlijke levensgemeenschappen van planten en dieren kunnen voortbestaan. Daarbinnen dient de boswachterij een functie te verrichten ten behoeve van de voortbrenging van hout, het natuurbehoud, de cultuurhistorie, de recreatie en de landbouw.

„Bennekomse Bos”

Het verkrijgen van een zo natuurlijk mogelijk bos, zonder exoten.

Gedurende de laatste decaden zijn deze doelstellingen van toepassing geweest en is het beheer daarvan afgeleid.

De excursie werd per fiets gemaakt langs verscheidene bosbeelden die specifiek zijn voor het bostype, de doelstelling en het daarop gebaseerde beheer. Op een centrale plaats in elk van de vier bosbedrijven werd halt gemaakt. Daar werd door de betreffende beheerders een uiteenzetting gegeven over oppervlakte

Boven en onder: specifiek beeld van bos met houtproductie als hoofdfunctie, Oranje Nassau's Oord*).

*) Foto's in dit verslag: De Dorschkamp.

Boven en onder: specifiek beeld van bos met als doelstelling instandhouding van landgoedkarakter met houtproductie nevestigeld.
De Dorschkamp.

en samenstelling van de bedrijven, over terreintypen en boomsoorten. Vervolgens werd door iedere beheerder op zijn eigen manier en met zijn eigen gegevens informatie verstrekt over leeftijdsklassenverdeling, het gevoerde beheer, de arbeidsbezetting, de kosten en de opbrengsten. Het is verleidelijk om op deze informatie dieper in te gaan, maar door het ontbreken van onderlinge vergelijkbaarheid is dat niet verantwoord. Het zou tot onjuiste conclusies kunnen leiden. Er wordt volstaan te vermelden, dat de beheerders van "Oranje Nassau's Oord" en "De Dorschkamp" een positief resultaat (subsidies inbegrepen) meenden te kunnen melden. Dit zijn de beide bedrijven, waar in de doelstelling "houtproductie" het hoofddoel had, in tegenstelling tot de "Oostereng" en "Het Bennekomse Bos". Tijdens de excursie werd in elk geval genoegzaam aannemelijk gemaakt dat bij eenzelfde bosbouwkundige uitgangssituatie, maar met een verschillende doelstelling en met een verschillend beheer, de bedrijfsresultaten verschillen. Het zou zeer gewenst zijn indien, bij het onderzoek naar de bedrijfsresultaten van Nederlandse bosbedrijven door het LEI, aan dit soort specifiek bosbouwkundige zaken meer aandacht werd besteed. Zonder deze gegevens is een interpretatie van bedrijfsuitkomsten veel te globaal. Omdat in ons land bosbedrijven meestal een meervoudige functie hebben waarbij naast houtproductie vooral recreatie van betekenis is, is er, tijdens de excursie, ook een eenvoudig onderzoek verricht naar de *belevingswaarde* van de bezochte bosbedrijven.

Op elk van de vier stopplaatsen werd aan de deelnemers op een van te voren uitgereikt enquêteformulier gevraagd hun indrukken over het betreffende bos te geven. Daarbij werd in tien getallen (van 1 t/m 10) gevraagd een waardeoordeel te geven over de volgende

aspecten:
beheersintensiteit;
vermoedelijke opbrengst;
vermoedelijke investeringen;
exploitatiemogelijkheden;
stabiliteit tegen plagen, storm, etc.;
mate van variatie;
mate van verzorgdheid;
mate van natuurlijkheid;
recreatieve kwaliteit;
natuurwetenschappelijke kwaliteit.

Aan het eind van de excursie werden de enquêteformulieren verzameld en op "De Dorschkamp" door de perceptie-psycholoog J. F. Coeterier bewerkt. Aan zijn rapport kan het volgende worden ontleend:

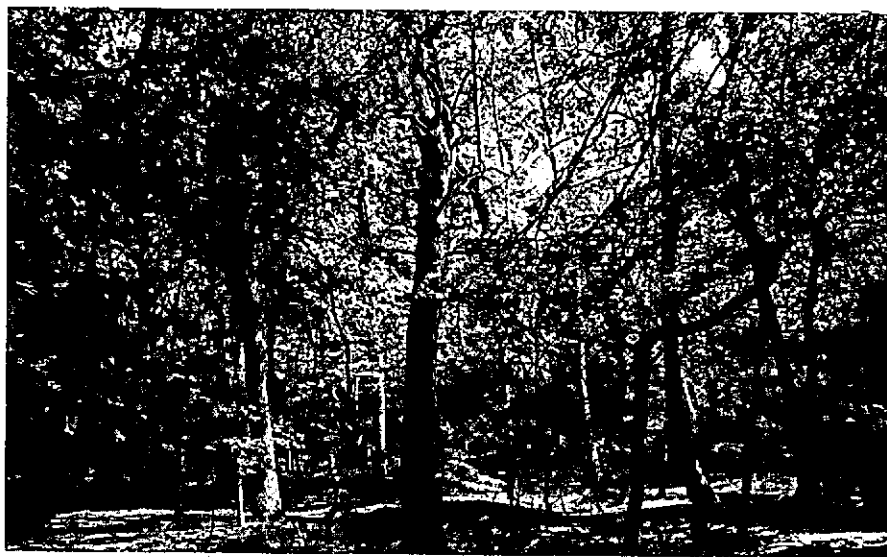
Voor de vier bossen werd een duidelijk positief verband gelegd tussen enerzijds de variatie in bosbeelden en anderzijds de stabiliteit en de natuurwetenschappelijke kwaliteit. Alleen in "Het Bennekomse Bos" bestaat er geen verband tussen variatie en natuurlijkheid. Dit betekent dat, hoewel het een natuurlijk bos gevonden werd, dit hier niet bepaald werd door de variatie in beplanting. Natuurlijkheid heeft in dat bos een andere inhoud dan in de andere drie bossen. Verder is voor alle bossen vastgesteld dat de mate van verzorging verband houdt met de mate van investering. Dit is logisch. Specifieke verbanden werden vastgelegd, bijv. bij "Oranje Nassau's Oord" tussen de opbrengst en de exploitatiemogelijkheden. Voor de "De Dorschkamp" werd zo'n specifiek verband niet gevonden, terwijl voor de "Oostereng" verband werd gelegd tussen de opbrengst en de recreatieve kwaliteit. Vermoedelijk vanwege de hoge kwaliteit van alle opstanden, ongeacht boomsoort.

Voor het "Bennekomse Bos" werd een verband

Specifiek beeld van bos met natuurbehoudsdoelstelling; minimale menselijke beïnvloeding.
Bennekomse Bos.

Boven en onder: specifiek beeld van bos met veelzijdige doelstelling. Oostereng.

vastgesteld tussen extensief beheer en slechte exploitatiemogelijkheden. Ook logisch.

Merkwaardig is dat de geënquêteerden vonden dat extensief beheer de natuurwetenschappelijke waarde doet dalen. Onverzorgdheid vond men samenhangen met extensief beheer en een lage natuurwetenschappelijke waarde.

Het is duidelijk dat ook deze informatie bij lange na niet volledig is. Bovendien zijn begrippen als natuurlijkheid kennelijk niet op eenduidige wijze gebruikt. Ook deze – wat primitieve – oefening laat zien dat de belevingswaarde van bossen en dus hun recreatieve functie bij eenzelfde uitgangssituatie sterk wordt beïnvloed door doelstelling en beheer. Zo bleek uit deze enquête dat

de bosbedrijven "Oranje Nassau's Oord" en "Oostereng" (intensief beheerd) de hoogste recreatieve waarde werd toegekend. "Het Bennekomse Bos" had de laagste recreatieve waarde en "De Dorschkamp" lag daar tussen in.

Kan er dan geen conclusie uit de excursie worden getrokken, de aanwijzing is bijzonder groot geworden dat zowel de waarde van de houtproductie als de natuurwaarde en de recreatieve waarde van bossen bij eenzelfde bosbouwkundige uitgangssituatie sterk worden beïnvloed door doelstelling en beheer en dat de beheersintensiteit positief met deze drie waarden samenhangt. Een waarneming die met de grootste spoed betrouwbaar dient te worden onderbouwd.